

«Ο πόθος του λαού μας πρέπει να είναι και πόθος μας. Τα ιδανικά μας ιδανικά του. «Δε διαπιστωτήσουμε μαζί του για ένα καλύτερο κοινωνικό καθεστώς, που θα μας δώσει και μία καλύτερη φιλολογία».

«Όσα θα γράψουμε πέρα κάτω, λαβαίνουμε άφορμή να τα γράψουμε από ένα νέο βιβλίο του κ. Κώστα Παρορίτη, που εξεδόθη με τον τίτλο: «**Ο Κόκκινος Τρόπος**».

Ένα βιβλίο, που όταν το διαβάζεις, αισθάνεσαι να σε περβάλει μια ιδιαίτερη ήθικη ατμόσφαιρα, κάτι τί ανώτερο και πιο βαθύ να σφίγγει την ψυχή σου. Ένα βιβλίο όμως που έδωσε άφορμή για τις πιο αναπάντεχες παρεξηγήσεις και κρίσεις για την εσωτερική φιλολογική του αξία. Κύριο του ελάττωμα για πολλούς κριτικούς μας το ότι ο κ. Παρορίτης, με το έργο του αυτό, πέρνει καθαρά μια «θέση» αγωνιστικού μέσα στην κοινωνική πάλη και δουλώνει την Τέχνη αποκλειστικά σ' ένα σκοπό, μια ιδεολογία.

Έτσι ξανάφχεται στην επιφάνεια το ζήτημα, αν η λογοτεχνία και γενικά η Τέχνη πρέπει να γίνεται το όργανο για τη μετάδοση στο λαό ώρισμένων ιδεών, να εξυπηρετεί ώρισμένους άγωνες κοινωνικούς, ή πρέπει να μένει αδιάφορη και ξένη από κάθε τέτοια κίνηση, κινητώντας απόλυτα «το ώραίο», επιδιώκοντας μονάχα μια αισθητική και καλλιτεχνική συγκίνηση:

Ζήτημα όχι πολύ απλό, άλλ' ούτε και νέο.

Κριτική για το έργο του κ. Παρορίτη, δεν θα επιχειρήσουμε. Έγγραψα άλλως τε αρκετά γι' αυτό. Θα πούμε μονάχα τις σκέψεις μας για το βιοτικό αυτό ζήτημα, χωρίς να διεκδικούμε δικαίωμα εύρεσιτεχνίας. Αν καταπιανόμαστε μ' αυτό, το κάμνουμε γιατί έχουμε βαθεία την πεποίθηση, πως ως τα τώρα η φιλολογία μας ακολούθησε στραβό δρόμο, δρόμο που την απεξένωσε από τον Έλληνικό λαό από τη μία μεριά και από την άλλη έζήτησε αυτή την ίδια τη λογοτεχνία μας, σε τρόπο που έπειτα από ένα χρόνο να ελεύθερη ζωή να μην έχουμε αληθινή, πραγματική νεοελληνική φιλολογία παρά ένα άμάλγαμα από ξενότροπες και κακοχωνεμένες ευρωπαϊκές απομιμήσεις. Βέβαια σ' αυτό συνετέλεσαν κι' άλλοι παράγοντες. Και πρώτα πρώτα το γεγονός πως γενικά ως Λαός και ως Έθνος βρισκόμαστε σ' ένα πνευματικό και εκπολιτιστικό επίπεδο κατώτερο του Ευρωπαϊκού, για λόγους, που η ανάλυσή τους δεν έχει τη θέση της εδώ. Η ευθύνη όμως των λογογράφων μας δεν λιγοστεύει. Γιατί αντί να καταπιαστούν με τη μελέτη του λαού μας, της ζωής του, της Έλληνικής κοινωνίας, και αυτή να μας περιγράψουν, κι' αυτή να προσπαθήσουν να μας παρουσιάσουν στα έργα τους και να ώθήσουν έτσι το Ρωμικό στην αυτοπαράτηρηση, στη μελέτη του έαυτού του, αυτοί θέλησαν να το μεταδώσουν παρανοημένα και δυσκολοχώνευτα φιλοσοφήματα, κακές και στρεβλωμένες απομιμήσεις των σύγχρονων ευρωπαϊκών

φιλοσοφικών και φιλολογικών ρευμάτων. Νόμισαν πως έτσι γίνονται ποεταί και μεγάλοι λογογράφοι, ιώ: έτσι τα έργα τους αποχτούν ανώτερη φιλολογική αξία». Κι' έτσι ένω ή ζωή, ή πλουσία και ανεκμετόλλευτη ζωή του ελληνικού λαού, κύλλαγε μπροστά τους κάτω από τον καθάριο Αττικό Ουρανό, αυτοί ζητούσαν την εμπνευση, τα θέματά τους, αυτόν τον τρόπο της σκέψης και διάνοησης, να τον ανακαλύψουν στα λιγοστά ρομάντσα της ξένης φιλολογίας που καθυστερημένα έφθασαν ως στην Αθήνα.

Γι' αυτό ως τα τελευταία χρόνια ή νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή ήταν φτωχή κι' αναιμική.

— Νόμισαν οι λογογράφοι μας πως μπορούν να δημιουργήσουν κάτι στέρεο και διαρκές, έξω από τη ζωή και την πραγματικότητα, στις χώρες τις ευτοπικές του φραιόκοσμου που υποκειμενικά έπλαθαν. Παρεγνώρισαν τη μεγάλη την αιώνια αλήθεια πως ή όμορφα, ή πραγματική, βρίσκεται μονάχα στη ζωή, τη ζωή που χύνεται από χίλιες πηγές τριγύρω μας και μας άγκαλιάζει. Κι' ακόμα, λησμόνησαν πως ή Τέχνη γενικά, δεν είναι παρά ολαστάρι του φυλετισμού, του ανώτερου πολιτισμού ενός λαού.

«Αν σκέφτονταν κατ' αυτό τον τρόπο θα αισθανόντουσαν την ανάγκη να εργασθούν πρώτα για το ζήτημα του Ρωμικού, τη διαπαιδαγώγησή του προς ένα ανώτερο πολιτισμό, όποτε φυσικά και άδίαστα θα έδωαινε μέσα από τα σπλάχνα, από τη ψυχή αυτού του ίδιου του λαού, ή ανώτερη λογοτεχνία και φιλολογία, τα έργα εκείνα, που θα έδιδαν κάποια θέση, τη θέση που θα της αξίζει, και στην φτωχή Ελλάδα, μέσα στη σύγχρονη διεθνή πνευματική κίνηση. Και τότε ή φιλολογία μας θα γεννούσε το ενδιαφέρον και την αγάπη του λαού μας και τότε θα μπορούσε ν' άσκήση κάποια επίδραση ευεργετική άπάνω σ' αυτόν.

Η φιλολογία μας όμως, δυστυχώς, ακολούθησε την αντίθετη κατεύθυνση. Κι' έφθάσαμε μάλιστα ως το σημείο να θεωρείται ως ιδιαίτερο προτέρημα και δηλοτικό της ανώτερης φιλολογικής αξίας ενός έργου, το να είναι ακατανόητο από το λαό, από τον πολύ κοσμάκη!!..

Μία τέτοια φιλολογία, που δεν εξυπηρετούσε ούτε τον ίδιο τον έαυτό της, δεν πρέπει να περιμένουμε ότι θα εξυπηρετούσε κάποια ανώτερα κοινωνικά ιδανικά. Ένας διανοούμενος γενικά, για να χύει μια τέτοια επίδραση στην εποχή του, πρέπει να πιστεύει ο ίδιος και να ξέρει τί ζητεί.

Γι' αυτό, κι' αυτός ακόμα ο Παλαμάς, που με πραγματικά σοφός, δεν είχε ανάλογη, σχεδόν καμιά, επίδραση στους σύγχρονούς του. Κι' αυτό γιατί λείπει από την ποιησή του, το έργο του, ο τελικός σκοπός, ή κεντρική ιδέα, που να το κατευθύνει. Τ' όμολογεί άλλως τε ο ίδιος στον πρόλόγό του στην «**Ασάλευτη Ζωή**»: «είμαι με «τά έργω» μου και όχι με το «έγώ» μου»...

Και μοναχή δικαιολογία για τη φιλολογική αυτή «απανσπερμία», τη φιλολογία «Φαφαώ», το κλένιο μοτίβο:

ή φιλολογία, για τη φιλολογία». Μή ζητάτε, μάς λέγουν, να υποτάξετε τη φιλολογία σε μία οποιαδήποτε παρωδική ιδεολογία, γιατί ή «Τέχνη», το «ώρατο», είναι νοήματα ανεξάρτητα, αναλλοίωτα, που δεν μπορούν να υπαχθούν σε καμμιά άλλη κατηγορία της αντίληψης». «Ο Καλλιτέχνης δεν πρέπει να σ'λαβώνεται σε δόγματα και ήθικες». «Η Τέχνη είναι κάτι τι άτομικό». «Η φιλολογία και η λογοτεχνία είναι πολυτέλεια για λίγους και γι' αυτό δεν απευθύνεται στο λαό, αλλά στους ίδιους τους λογοτέχνες, και ύστερα σ' ένα κινδύ με ειδική μόρφωση και με ειδικές ψυχικές διαθέσεις.»

Όταν λέμε πως οι λογογράφοι μας είχαν υποχρέωση, πριν καταπιασθούν με το βαρύ και δύσκολο έργο της δημιουργίας ανώτερης φιλολογίας, να δουλέψουν για το ξύπνημα του Ρωμηού, για τη διαπαιδαγώγησή του προς ένα ανώτερο πολιτισμό, δεν έννοούμε φυσικά πως πρέπει να υποδουλώσουνε την Τέχνη, τη φιλολογία, σε μία οποιαδήποτε ιδεολογία Καλά-καλά ούτε έννοούμε πως η εργασία του «φωτισμού» του Λαού πρέπει να γίνει αποκλειστικά με τη φιλολογία. Θάμιασε πού φχαριστημένοι, αν οι διάφοροι έμιασδρομοί μας και πεζογράφοι, κατέβαιναν στους δρόμους, για να διδάξουν το λαό. Υποστηρίζουμε όμως και πιστεύουμε, πως τότε μονάχα θα βγή και από την Ελλάδα ανώτερη φιλολογία, όταν το εκπολιτιστικό επίπεδο της Ελληνικής κοινωνίας φθάσει σ' ένα ώρισμένο σημείο εξέλιξης. Λέμε πως οι ανώτερες καλλιτεχνικές φυσιογνωμίες, δεν φυτρώνουν σαν μανιτάρια, αλλά είναι ή συνισταμένη μιά; ολόκληρης καλλιτεχνικής εργασίας που προηγήθηκε απ' αυτές. Όπως ο σημερινός πολιτισμός, είναι το προϊόν μιάς μακροπρόθεσμης πνευματικής και εκπολιτιστικής εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας. Κι' ένω; για να φθάσουμε στο σημερινό πολιτισμό, χρειάστηκε μιά συστηματική προεργασία, έτσι και για να δημιουργηθί στον τόπο μας ανώτερη φιλολογία, χρειάζεται, να προπάρξουν οι όροι που θα συντελέσουν στη δημιουργία της. Και για να γείνη αυτό πρέπει ν' αλλάξη πρώτα το Ελληνικό περιβάλλον. Και για την αλλαγή αυτή πρέπει να εργασθί και η φιλολογία μας. Ο καλλιτέχνης, ο λογογράφος, από τον άγωνια αυτό τίποτε δεν χάνει. Αν είναι πραγματικός δημιουργός αν έχει «φλέβα» θα δημιουργήση και στο επίπεδο αυτό. Ο Dostojevski κι' ο Tolstoi, και τόσο άλλοι που ακολουθούσαν ώρισμένες κοινωνικές κατευθύνσεις, πούσαν σοσιαλιστές, που διάθισαν την πέννα τους για την εξυπηρέτηση των ιδεών του; δεν έδυσκολεύθηκαν να δημιουργήσουν άριστουργήματα. Το ίδιο σ' έμα; ο Σολωμός, έσο κι' αν υπηρέτησε την υπερεθνικιστική του ιδεολογία, δεν παύει να είναι ή ύψηλότερη ποιητική φυσιογνωμία της νεώτερης Ελλάδας. Θέτοντας λοιπόν κάποιον κοινωνικό προσορισμό στη λογοτεχνία μας, κάθε άλλο παρά τη θέμευσή της ζητούμε. Η αληθινή έλευθερία δεν βρίσκαι;ι, όπως πολύ ώρατα έλέχθηκε, παρά μόνον μέσα στη πειθαρχία των ιδεών. Άλλως τε ο καλλιτέχνης, ο ποιητής, ο λογογράφος, ζή και κινείται και ενεργεί μέσα στην κοινωνία. Είναι και αυτός μία κοινωνική μονάδα. Πώς είναι δυνατόν να μένη κρύος και άσυγκίνητος από το γύρω του περιβάλλον; Πώς μπορεί να αποφύγει την επίδρασή του;

Και πού άλλοθ μπορεί ν' αναζητήσ;ι το όλικό του παρά μέσα από την κοινωνική ζωή, από τη ζωή του συνόλου, ή οποία είναι σύγχρονη και ζώη δική του; ώτσι δε;ι ζητούμε από τοθ; λογοτέχνες μας δεν είναι παρά το φυσικό και το λογικό. Παράλογο και άφύσικο ήταν δε;ι ως τα σήμερα έγεινε.

Η Τέχνη και ή φιλολογία δεν έχουν μοναδικό σκοπό να κυνηγηθ;ν το «ώρατο»-εγωϊστικά, αλλά έχουν και υποχρέωση το «ώρατο» να το μεταδώσουν και στον κόσμο, να προσπαθήσουν να γείνη κτήμα του. Άλλως τε δε;ιαν ύπαρξή του ήρωο;ι, κανενός τα μάτια δεν θα μέινουν τόσο κλειστά ώστε να μη το ίδ;ι. Όπως το φός του Ήλιου είναι προσορισμένο για όλον τον κόσμο, έτσι και το «ώρατο» και το «καλό». Κι' αν οι οικονομικές συνθήκες του σύγχρονου κεφαλαιοκρατικού καθεστώτος κρατούν άδικα μακριά από την όμορφιά και τα αγαθά του κόσμου τις μεγάλες λαϊκές μάζες, δεν είναι λόγος αυτός να τις περιφρονούμε. Αντίθετα υποχρέωση όλων μας και κάθε λογοτέχνη είναι να εργασθ;ι για το σπασίμο των κοινωνικών άλυσιθών. Τότε;ι και ή Τέχνη πραγματικά θ' ανθίση και ή φιλολογία μας θα φθάση τον προσορισμό της, γιατί σήμερα πού ή κάθε άξια, ήθική ή όλική, έγεινε έμπορεύμα και αντικείμενο συναλλαγής, έμπορευματοποιήθηκε και ή λογοτεχνία. Και θάταν άπογοητευτικό οι λογογράφοι μας, τη στιγμή πού ή ανθρωπότητα αγωνίζεται για ν' ανίξη πλατότερος; όρίζοντες στον άνθρωπο, με επί κεφαλής τη σοσιαλιστική πωτοπορεία της, και ίδ;ιως οι νέοι μας, να ξεδεύουν άδικα χαρτί και μελάνι για να μάς ξεφουρνίρουν άρωστημένους ψευτορωμαντικούς τύπους της παλιάς καλής σχολής, που λιγοθυμοθ;ν και πεθαίνουν για τα γλυκανάλατα κασιανά μάτια της αγαπητικιάς των. «Η σημερινή νεοελληνική ποιήση» έπω;ι λέγει ο ποιητής μας Κώστας Ουράνης («Ελ. Λόγος» 15-Ιουλίου 23), δεν μπορεί να ναι πατριδολατρική, τσολιάδικη ή στενωθ; είδωλλιακή ή μεσοκωμένη, έπω θέλουν να την κάνουν, γιατί ή ζωή δεν είναι τίποτα σήμερα.»

Κι' επιθυμώ να τελειώσω με τα λόγια του μεγάλου και σύγχρονου Γάλλου συγγραφέω; Γ. Ντυαμέλ, για τ' αντικείμενον αυτό:

«Ο ρόλος του λογοτέχνη;ι, γενικά του συγγραφέω;ι, δεν είναι να μένη κλεισμένος εις το γραφείο του και να δραματίζει;ι μόνον ώρατα θέματα, αλλά είναι ρόλος μεγαλύτερος;ι εύρύτητος. Σήμερα, έσον ποτέ είμεθα χρήσιμοι για την ανθρωπότητα. Είμαι της γνώμης, ότι το πρώτο βήμα για την παγίωση μιάς πραγματικής ειρήνης μεταξ;ι των λαών είναι ή διεθνοποίηση των ώρισμένων άξιών...»

ΜΠΑΜΠΗΣ Β. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

Υ.Γ. Θα διαπραγματώσο;ι παραλείψη, αν δεν άνίγερ;ι έδω το όνομα ενός Χατζόπουλου και ενός Χρηστομάνου π' αγωνιστήκα;ι, καθώς και μερικοί άλλοι για να πάρη ή φιλολογία μας το σωστόδρόμο από τοθ; σύγχρονοθ;ι μας τον Ταγκίμπολο. Έπίσης για το θέατρο το μικροίτη Καμπόση και το Σπύρο Μελά. Από τοθ; νέους μας, πού μάς έδωσαν δείγματα ανθαρρησιακή και εύλοκή;ι αναγέρω την Πικρό («Χαρίενα κορμιά») το Βέρνακη («Το φός πού καίει»), το Ρήμα Γκόλση, Κ. Παρορίτη κ.λ.π. Για την Ερανηοιώτικη Φιλολογία θέμερα;ι να γείνη έαχωριστά λόγος, γιατί αυτή πραγματικά έδημοσέγησε χάρις στον Εθρωπαϊκό Έθνικό πολιτισμό, έχοντας να μάς παρουσιάση το Αρβίν;ο Νιθίλλη, Διον. Σολωμός, Άνθρ. Λαυκαράτο, Άνθρ. Κάλδο και μερικούς άλλους.